

ETIČKE SMJERNICE ZAŠTITE DJECE
U ZNANSTVENIM ISTRAŽIVANJIMA

Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar

Zagreb, veljača 2026.

1. Uvod

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar (dalje u tekstu: Institut Ivo Pilar) je javni znanstveni institut koji se bavi znanstveno-istraživačkom djelatnošću u području društvenih i humanističkih znanosti te interdisciplinarnom području znanosti (interdisciplinarne društvene i humanističke znanosti). U okviru navedene djelatnosti istraživači Instituta Ivo Pilar provode kvalitativna, kvantitativna i online istraživanja, koja među ostalim uključuju i istraživanja u kojima sudjeluju djeca.

Djeca do 18 godina života zbog dobi te razvojnih sposobnosti predstavljaju posebno osjetljivu skupinu sudionika u znanstvenim istraživanjima. Stoga je u istraživanjima u kojima sudjeluju djeca potrebno poštovati i promicati ne samo opća načela zajednička svim znanstvenim istraživanjima, već i načela specifična za djecu, a sve radi zaštite dobrobiti i najboljeg interesa svakog djeteta.

Potreba da se etička pitanja znanstvenih istraživanja s djecom posebno reguliraju prepoznata je od strane Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, pri kojemu je osnovano Nacionalno etičko povjerenstvo za istraživanje s djecom. Navedeno povjerenstvo izradilo je Etički kodeks istraživanja s djecom koji sve istraživače obvezuje da se u istraživanjima s djecom pridržavaju etičkih smjernica koje su u tom Kodeksu opsežno i detaljno izložene. Spomenuti Kodeks predstavlja osnovni temelj i okvir za izradu Etičkih smjernica zaštite djece u znanstvenim istraživanjima Instituta Ivo Pilar.

Svrha ovih smjernica je pružiti istraživačima Instituta Ivo Pilar, uključenima u istraživanja u kojima sudjeluju djeca, pregled osnovnih etičkih načela i ponašanja koji će im omogućiti da u svim fazama istraživačkog procesa donose odluke koje promiču i štite prava i dobrobit djece.

Pridržavanje etičkih načela i vrijednosti iznesenih u ovim smjernicama obavezno je za sve istraživače Instituta Ivo Pilar, kao i za njihove suradnike koji provode istraživanja s djecom.

Sukladno članku 43. Zakon o ravnopravnosti spolova, riječi i pojmovi koji se upotrebljavaju u ovom dokumentu, a koji imaju rodno značenje, jednako se odnose na muški i ženski rod bez obzira na to jesu li u muškom ili ženskom rodu.

2. Pravni okvir Etičkih smjernica zaštite djece u znanstvenim istraživanjima

Pri izradi ovih smjernica kao pravni okvir korišteni su mjerodavni međunarodni i nacionalni propisi koji reguliraju pravni subjektivitet djece te opći akti Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, kako slijedi:

1. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (1989.)
2. Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine broj 56/90; 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)
3. Obiteljski Zakon (Narodne novine broj 103/15, 98/19; 47/20, 49/23, 156/23)
4. Zakon o ravnopravnosti spolova (Narodne novine broj 82/08, 69/17)
5. Zakon o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine broj 85/08, 112/12)
6. Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka (Narodne novine broj 42/18)
7. Etički kodeks istraživanja s djecom (2020.)
8. Etički kodeks Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar

3. Temeljna pitanja koja se reguliraju Etičkim smjernicama zaštite djece u znanstvenim istraživanjima

- a) status djece sudionika kvantitativnih, kvalitativnih i *online istraživanja*
  - informirani pristanak djeteta na sudjelovanje u istraživanju
  - poštivanje prava djeteta na izražavanje vlastitog mišljenja
  - poštivanje prava djeteta na odustajanje od sudjelovanja u istraživanju
  - anonimnost sudjelovanja u istraživanju, povjerljivost i tajnost prikupljenih podataka
  - dob i zrelost djeteta kao kriterij za sudjelovanje u istraživanju
  - zaštita dobrobiti djeteta i njegovo osnaživanje u svim fazama istraživanja
  - obavješćivanje djeteta o općim rezultatima istraživanja
- b) prava i dužnosti te odgovornosti istraživača koji provode istraživanja u kojima sudjeluju djeca ili su u njih na bilo koji način uključeni
- c) prava i dužnosti roditelja/skrbnika djeteta
  - informiranost roditelja/skrbnika o istraživanju u koje se dijete planira uključiti
  - informirani pristanak roditelja/skrbnika na sudjelovanje djeteta u istraživanju
  - privola roditelja/skrbnika za sudjelovanje djeteta u istraživanju u kojem je nužna obrada osobnih podataka
  - obavješćivanje roditelja/skrbnika o općim rezultatima istraživanja

4. Načela kojima se istraživači moraju voditi u istraživanjima u kojima sudjeluju djeca:

- a) načelo zaštite dobrobiti djeteta i njegova prava na tjelesni, psihički i emocionalni integritet, odnosno integritet cjelovite osobe
- b) načelo poštivanja ljudskih prava, vrijednosti i dostojanstva osobe
- c) načelo poštivanja privatnosti i anonimnosti sudionika
- d) načelo poštivanja prava djeteta na samoodređenje i izražavanje vlastitog mišljenja
- e) načelo odgovornosti u slučaju etičkih dvojbi
- f) načelo zaštite integriteta znanosti i znanstvenika
- g) načelo objektivnosti, točnosti i poštenja u radu, koje uključuje i obvezu izvještavanja o rezultatima istraživanja

5. Dužnosti i odgovornosti istraživača koji provode istraživanja u kojima sudjeluju djeca ili su na drugi način u njih uključeni

5.1. Planiranje i provođenje znanstvenih istraživanja u kojima sudjeluju djeca

1. Pri planiranju i provođenju istraživanja te diseminaciji rezultata istraživači su dužni postupati u skladu s najvišim etičkim i međunarodno prihvaćenim standardima znanstvenog rada, a istraživanje se mora temeljiti na utvrđenim znanstvenim i profesionalnim dostignućima znanstvenih disciplina koje se bave djecom.

2. Etičko povjerenstvo Instituta Ivo Pilar nadležno je za davanje odobrenja za provođenje istraživanja koja uključuju djecu. Istraživač je prije početka istraživanja dužan ishoditi odobrenje Etičkog povjerenstva Instituta.

3. Istraživač je dužan ishoditi odobrenje za provođenje istraživanja i od drugih nadležnih tijela, odnosno institucija - od nadležnog tijela državne uprave, od etičkog povjerenstva institucije s kojom je istraživanje povezano, a ako se istraživanje provodi u odgojno - obrazovnoj ustanovi (osnovnoj ili srednjoj školi, dječjem vrtiću, domu za djecu i slično), potrebno je odobrenje čelne osobe te ustanove.
4. Istraživači početnici – asistenti, mogu provoditi istraživanja u kojima sudjeluju djeca isključivo pod mentorstvom i nadzorom iskusnih istraživača.
5. U istraživanjima u kojima sudjeluju djeca potrebno je u potpunosti otkloniti ili svesti na najmanju moguću mjeru rizike koji mogu proizaći iz izlaganja djece istraživačkim postupcima (doživljaji nelagode, zabrinutosti, straha).
6. Postupci istraživanja moraju biti prilagođeni dobi, sposobnostima i zrelosti djeteta.
7. Okolnosti u kojima se istraživanja provode moraju jamčiti tjelesnu, emocionalnu i opću psihološku sigurnost djece.
8. Kad se istraživanja provode u ustanovama koje skrbe o djeci, istraživač je dužan surađivati sa stručnjacima u tim ustanovama kako bi istraživačke postupke prilagodio najboljem interesu djece, primijenio načelo najmanjeg remećenja redovitih aktivnosti djece te po potrebi osigurao pružanje neposredne stručne podrške i pomoći djeci.
9. Prilikom provođenja *online* istraživanja istraživači su dužni u obzir uzeti izazove koje internetsko okruženje nosi, budući da je u takvom okruženju teže utvrditi pravu dob sudionika (i kronološku i razvojnu), teže je ustanoviti jesu li sudionici sposobni dati pristanak na sudjelovanje, jesu li razumjeli informacije o istraživanju i upute, a može biti i teže osigurati dobivanje roditeljskog pristanka. Stoga je kod provođenja *online* istraživanja potrebna posebna pozornost kako samih istraživača, tako i Etičkog povjerenstva koje prati primjenu etičkih načela tijekom provedbe istraživanja.
10. Istraživačima se preporučuje da se u *online* istraživanjima koriste servisima za prikupljanje podataka koji im jamče ekskluzivan pristup podacima (bez zadržavanja podataka na samom servisu ili prosljeđivanja drugim korisnicima).
11. Istraživači koji provode *online* istraživanja dužni su implementirati potrebne tehničke i organizacijske mjere koje nameće Opća uredba o zaštiti podataka i odgovarajuće zaštititi osobne podatke ispitanika. Istraživačima se preporučuje upotrebljavati anonimne podatke ili provesti postupak anonimizacije (trajno uklanjanje osobnih podataka iz prikupljenog seta podataka). Ako je potrebno zadržati vezu između ispitanika i njihovih osobnih podataka kako bi se ostvario cilj istraživanja, potrebno je primijeniti pseudonimizaciju (izdvajanje osobnih podataka iz prikupljenog seta podataka uz mogućnost njihova rekonstruiranja u slučaju potrebe).

5.2. Ishođenje pristanka za sudjelovanje u istraživanju, zaštita osobnih podataka, povjerljivost podataka

12. Prije provođenja istraživanja istraživač mora ishoditi informirani pristanak djeteta, odnosno roditelja/skrbnika djeteta za sudjelovanje u istraživanju.

13. Prilikom ishođenja informiranog pristanka, istraživač je dužan djetetu, odnosno roditelju/skrbniku na razumljiv način objasniti svrhu, cilj i metodologiju istraživanja te ukazati na dobrovoljnost sudjelovanja u istraživanju, pravo na odustajanje od sudjelovanja u istraživanju u bilo kojem trenutku bez posljedice i obrazloženja, povjerljivost dobivenih podataka, zaštitu privatnosti, kao i na potencijalne posljedice i rizike sudjelovanja u istraživanju.

14. Za dijete do 14 godina života informirani pristanak prvo daje roditelj/skrbnik. Taj pristanak mora biti u pisanom obliku (pisana izjava, SMS poruka, e-mail). Nakon što pristanak da roditelj/skrbnik djeteta, potrebno je zatražiti pristanak djeteta (po mogućnosti u pisanom obliku, osim ako dob, razvojni status djeteta ili jezične sposobnosti to ne dopuštaju).

15. Za dijete starije od 14 godina života, istraživač je dužan informirati njegove roditelje/skrbnike o svim detaljima istraživanja prije traženja djetetova pristanka za sudjelovanje u istraživanju. Dijete starije od 14 godina života samo daje informirani pristanak, u pravilu u pisanom obliku. Iznimno, ako je riječ o posebno osjetljivoj temi, Etičko povjerenstvo može tražiti pisani pristanak roditelja/skrbnika i za djecu stariju od 14 godina.

16. Ako u istraživanju nije osigurana puna anonimnost podataka te se u njemu provodi obrada osobnih podataka djeteta, istraživač mora ishoditi privolu za obradu osobnih podataka. Dijete koje je navršilo 16 godina života samo daje privolu za obradu osobnih podataka, a za dijete mlađe od 16 godina daje ga njegov roditelj/skrbnik.

17. Istraživači su dužni osigurati tajnost podataka o djeci sudionicima istraživanja i njihovim izjavama.

18. Nije dopušteno otkrivati identitet sudionika istraživanja, osim iznimno, ako tijekom prikupljanja ili obrade podataka istraživač uoči postojanje ozbiljnog rizika za život, zdravlje i dobrobit djeteta ili druge osobe, a radi osiguravanja nužne pomoći.

19. Ako u postupku prikupljanja podataka ili nakon završetka tog postupka istraživač dođe do saznanja da je ugrožena dobrobit djeteta ili da ono ugrožava dobrobit druge osobe, dužan je poduzeti mjere kojima će zaštititi dobrobit ugrožene osobe, prvenstveno kontaktirati osobe nadležne za osiguravanje odgovarajuće stručne pomoći.

5.3. Postupci istraživača nakon provedenog istraživanja

20. Nakon završetka postupka prikupljanja podataka istraživač je dužan sudionicima odgovoriti na pitanja, razjasniti nejasnoće te osigurati davanje dogovorenih nagrada i naknada za sudjelovanje u istraživanju.

21. Nakon završetka postupka prikupljanja podataka istraživač je dužan pohraniti i osigurati adekvatno čuvanje podataka. Podatke koji nisu anonimni potrebno je pseudonimizirati u

najkraćem mogućem roku, a osobne podatke koji omogućavaju identifikaciju sudionika uništiti, Podaci, neovisno o stupnju njihove anonimnosti, čuvaju se onoliko dugo koliko je to potrebno za svrhu u koju su prikupljeni ili u skladu s mjerodavnim propisima o arhiviranju ili zadržavanju podataka.

22. Istraživač je dužan djeci koja su sudjelovala u istraživanju, njihovim roditeljima/skrbnicima i stručnim djelatnicima u ustanovi u kojoj je istraživanje provedeno priopćiti opće rezultate istraživanja.

23. Istraživači su dužni o provedenom istraživanju izvještavati istinito, odgovorno, oprezno i u skladu sa znanstvenim načelima, posebni kod istraživanja u kojima su sudjelovala djeca iz socijalno osjetljivih skupina.

6. Zaključak

Poštivanje i promicanje etičnosti u znanstvenim istraživanjima u kojima sudjeluju djeca zadaća je svih tijela te svih zaposlenika Instituta Ivo Pilar koji su uključeni u takva istraživanja. Upravna tijela Instituta Ivo Pilar dužna su svoje zaposlenike upoznati s ovim Etičkim smjernicama te ih uputiti u dužnosti i odgovornosti koje za njih proizlaze iz tih smjernica.

Etičko povjerenstvo Instituta Ivo Pilar dužno je pratiti primjenu etičkih načela tijekom provedbe znanstvenih istraživanja u kojima sudjeluju djeca te poduzimati odgovarajuće mjere u slučaju zaprimanja pritužbi djece, roditelja ili drugih osoba na provedbu istraživanja, sve sukladno Etičkom kodeksu te odredbama općih akata Instituta Ivo Pilar.

Na sve etičke aspekte istraživanja s djecom koji nisu uređeni ovim smjernicama, primjenjuje se Etički kodeks istraživanja s djecom Nacionalnog etičkog povjerenstva za istraživanja s djecom.

Ove Etičke smjernice za zaštitu djece u znanstvenim istraživanjima donesene su uz prethodno pozitivno mišljenje Etičkog povjerenstva te će se objaviti na mrežnim stranicama Instituta Pilar.

Broj: 11/01-73/26-449

U Zagrebu, 19. veljače 2026.

RAVNATELJ INSTITUTA

dr. sc. Željko Holjevac

Institut društvenih znanosti
Institute of Social Sciences
IVO PILAR
Merulićev trg 18/1
10000 Zagreb, Hrvatska / Croatia